

<https://helda.helsinki.fi>

Maine, kunnia ja muistot : monumentit tilassa

Wilskman, Anna-Maria

Khelidon

2021-04-02

Wilskman , A-M 2021 , Maine, kunnia ja muistot : monumentit tilassa . Khelidon .

<http://hdl.handle.net/10138/328935>

---

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

MAINE, KUNNIA JA MUISTOT: MONUMENTIT TILASSA

ANNA-MARIA WILSKMAN ([HTTP://KHELIDON.FI/AUTHOR/ANNA-MARIA-WILSKMAN](http://khelidon.fi/author/anna-maria-wilskman)

/) 2.4.2021 ([http://khelidon.fi/2021/04/02/maine-kunnia-ja-muistot-monumentit-](http://khelidon.fi/2021/04/02/maine-kunnia-ja-muistot-monumentit-tilassa/)

tilassa/) **KESKISARJA** ([HTTP://KHELIDON.FI/KIRJOITUKSET/KESKISARJA/](http://khelidon.fi/kirjoitukset/keskisarja/))

Kirjoitussarja ”Tilan kokemus ja tasavallan kulttuuri” (<http://khelidon.fi/avainsanat/spacelaw-tilan-kokemus/>) , osa 4.

Sarjassa pohditaan tilan kokemusta ja historiallisia merkityksiä kulttuurin ja yhteiskunnan eri osa-alueille. Kirjoitusten teemat liikkuvat estetiikasta politiikkaan ja hallintoon ja avaavat sitä kuinka ymmärrämme ja luomme yksityisiä ja julkisia tiloja. Kirjoittajat ovat Helsingin yliopiston tutkijoita, jotka työskentelevät Euroopan tutkimusneuvoston rahoittamassa SpaceLaw-projektissa (spacelaw.fi) (<https://www.helsinki.fi/en/researchgroups/law-governance-and-space>)).¹⁾ This research has received funding from the European Research Council (ERC) under the European Union’s Horizon 2020 research and innovation programme (grant agreement No 771874).

Ensimmäisellä vuosisadalla elänyt Plinius nuorempi kuvaa kirjeessään ystävälleen uutta veistosta Roomassa seuraavasti:

Gaius Plinius tervehtii Macrinusta

Eilen senaatti myönsi luvan keisarin aloitteesta pystyttää Vestricius Spurinnalle triumfipatsaan. [- -] Hän oli menettänyt poissa ollessaan poikansa Cottiuksen,²⁾ Titus Vestricius Spurinna oli Pliniuksen hyvä ystävä. Hän oli poikansa kuollessa *Germania inferiorin* käskynhaltija (noin vuonna 97), jolloin hän kukisti paikallisen germaaniheimon. Tämän vuoksi hänelle myönnettiin triumfi ja hän toimi konsulina vähän aikaa vuonna 98. Spurinna eli korkeaan ikään. Plinius arvosti suuresti tätä tuolloin (noin vuonna 100) 77-vuotiaasta eläkeläistä, jonka elämäntapa oli hänen mielestään tavoittelemisen arvoinen (Plin. *ep.* 3, 1). Plinius piti myös Spurinnan pojasta ja sepitti hänestä kunniarunon tehdäkseen hänestä kuolemattoman (Plin. *ep.* 3, 10). ja lohdutukseksi tähän tuskaan sai kunniapatsaan mallina olla hänen poikansa. Harvoin tällaista tapahtuu nuorukaiselle, mutta isä ansaitsi tämänkin kunnian. [- -] Ymmärtääkseni tätä kunnianosoitusta ei ole tarkoitettu vain kuolleen muistoksi ja isän surun lieventämiseksi, vaan myös esikuvaksi muille. [- -] Minusta on siis hyvin mieluista katsella yhä uudelleen tätä hänen patsastaan ja yhä uudelleen muistella häntä, pysähtyä patsaan juurelle ja kävellä sen ohi. Jos näet kotona olevat kuolleiden patsaat lievittävät tuskaamme, niin kuinka paljon enemmän lievittävätkään ne, jotka arvokkaalla paikalla muistuttavat meitä vainajien ulkomuodon ja kasvonpiirteiden lisäksi heidän kunniastaan ja maineestaan.³⁾ Plin. *ep.* 2.7. Lyhennetty lainaus teoksesta *Plinius nuoremman kirjeitä Trajanuksen ajan Roomasta*. Kääntäneet ja toimittaneet Tuulikki Elo ja Heikki Laakkonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2005.

Ihminen hahmottaa fyysistä ympäristöään omasta kokemusmaailmastaan käsin. Jokin paikka voi olla toiselle täynnä onnellisia muistoja ja samalla tuoda toisen mieleen kipeitä asioita. Sama pätee myös tilassa oleviin monumentteihin, esimerkiksi veistoksiin. Ylläolevassa katkelmassa Plinius nuorempi (n. 61–113 jaa.) tunnistaa veistoksessa ystävänsä ja muistelee tätä, mutta useat muut näkivät siinä Spurinnan urheudesta muistuttavan kunniamonumentin. Tila ja siinä olevat muistomerkit voivat sisältää monia tasoja ja näyttäytyä erilaisina sen äärellä tapahtuvasta toiminnasta tai vaikkapa vuorokauden ajasta riippuen (tästä enemmän Vesa Heikkisen kirjoituksessa (<http://kheldon.fi/2021/01/16/julkisen-tilan-muodoista-rooman-tasavallassa-ja-nykyisin/>)).

Pliniuksen kirjeessä esillä oleva aktiivinen muisteleminen ja monumentit liittyvät

tähdellisesti toisiinsa roomalaisessa ajattelussa. Meilläkin käytössä olevan, latinaan pohjaavan sanan ”monumentti” (*monumentum*) taustalla on verbi *moneo*, ’muistuttaa, johtaa mieleen’. Veistosta tai muuta muistomerkkiä ei kuitenkaan sopinut sijoittaa minne hyvänsä, vaan paikalla oli väliä: Pliniuskin huomauttaa, että *arvokkaalla paikalla* ovat veistokset, jotka muistuttavat myös kohteensa *kunniasta ja maineesta*, onnistuvat kotona olevia kuvia paremmin lievittämään läheisen ihmisen menetyksestä johtuvaa tuskaa .

Muistoveistoksia esitettiin myös rahoissa.
 Agrippan (63–12 eaa.) veistos keisari
 Trajanuksen (keisarina 98–117) rahassa. Rahan
 toisella puolella on kuvattu Augustus. Ajoitus:
 112–113 jaa. (*RIC* II, 817). Kuva:
 Kunsthistorisches Museum Wien, CC BY-NC-SA.

Veistokset kotona

Myös koti oli tärkeä ympäristö roomalaiselle julkisen elämän toimijalle, ja tilana se oli hänen kontrolloitavissaan muita paikkoja paremmin. Muotokuvat korkeissa viroissa palvelleista esi-isistä ja kirjoitukset heidän virkauristaan olivat kodeissa selkeästi esillä, jokaisen vierailijan nähtävissä. Näiden kuvien tehtävänä oli toisaalta vaalia menneiden sukupolvien muistoa ja toisaalta toimia innoittajina tuleville sukupolville ja heidän saavutuksilleen. Esi-isien rooli nykypolitiikan apuvälineinä tiedostettiin, ja heitä voitiin hyödyntää omassa poliittisen arvovalan tavoittelussa. Nostamalla esille tiettyjä henkilöitä tai jumaluuksia talonomistaja saattoi pyrkiä viestimään ja hallitsemaan ihmisten mielikuvia itsestään ja arvoistaan. Tänäkin päivänä kansalaiset seuraavat ja analysoivat kiinnostuneena, keiden muotokuvia esimerkiksi Yhdysvaltain presidentti nostaa esille työhuoneessaan.⁴⁾ Annie Linskey, ”A look inside Biden’s Oval Office (<https://www.washingtonpost.com/politics/2021/01/20/biden-oval-office/>)”, The Washington Post, 21.1.2021.

Talonomistajan klientit saattoivat myös kunnioittaa suojelijaansa teettämällä hänelle kunniaveistoksen ja piirtokirjoituksen. Plinius vanhemman mukaan kodeista ja *atriumeista* tulikin sen johdosta ”forumeita”.⁵⁾ Plin. *NH* 34, 17. Tämänkaltaiset kunnianosoitukset levisivät toki kodin ulkopuolellekin, mutta nämä tilat pyrittiin säilyttämään vallanpitäjien kontrollissa. Esimerkiksi luvan nuoremman Pliniuksen mainitsemien veistoksen pystyttämiseksi oli myöntänyt senaatti keisarin aloitteesta. Myös tietyt viranhaltijat saattoivat vaikuttaa julkisten monumenttien pystyttämiseen (mm. ediilit

ja *curatores operum publicorum*⁶⁾Ediili (lat. *aedilis*) oli roomalainen virkamies, jonka vastuualueena oli mm. katujen ja julkisten rakennusten hoito, sekä kisojen ja juhlien järjestäminen. Vastaava virka oli myös paikallishallinnossa. *Curatores operum publicorum* olivat paikallishallinnon virkamiehiä, jotka valvoivat paikallista rakennustoimintaa.). Veistoksen mahdollistava taho mainittiin myös sen yhteydessä olevassa piirtokirjoituksessa – monumentin kautta yksilöt ja yhteisöt liittivät itsensä esitettävään henkilöön, ja muistomerkin prestiisi palveli sekä sen kohdetta että pystyttäjää.

Nk. Tivolin kenraali. Myöhäisen tasavallan ajan kunniaveistos, jossa muotokuvakasvoin on yhdistetty herooinen alastomuus. Viitta ja veistoksen vieressä oleva sotisopa viittaavat korkearvoiseen sotilaaseen. Veistos löydettiin Tivolistä, Herculeen temppelin perustusten yhteydestä.

Veistokset julkisessa tilassa – kuka kontrolloi?

Halu päästä patsastelemaan yhteisön paraatipaikoille oli niin suuri, että veistosten lukumäärää aina ajoittain pyrittiin säätelemään ja rajoittamaan: censorit määräisivät vuonna 158 eaa. Forum Romanumin ympäristöstä poistettaviksi kaikkien virkamiesten veistokset, joita ei ollut pystytetty kansan tai senaatin päätöksellä. Yksinvaltiuden perään haikailleen Spurius Cassiuksen Spurius Cassius Vecellinus toimi konsulina vuosina 502, 493 ja 486 eaa. Kaikkien säilyneiden lähteiden perusteella häntä syytettiin pyrkimyksestä yksinvaltaan, jonka vuoksi hänet teloitettiin vuonna 485 eaa. Ks. esim. Liv. 2.41.1.-12. aikoinaan itselleen Telluksen temppelin edustalle pystyttämä veistos peräti sulatettiin. Näin viranhaltijoiden mahdollisesti orastavaa kunnianhimoa hillittiin myös heidän monumenttiansa kautta. Plin. *NH* 34, 30. Tämä on vain yksi esimerkki siitä, kuinka roomalaiset muuttivat muistomerkkejä ja niiden sijainteja.

Visuaalisen ympäristön merkitys muistille ymmärrettiin, ja vallanpitäjät pyrkivät myös tietoisesti manipuloimaan kansakunnan muistia. Kuuluisimpien esimerkkien joukossa lienee Augustuksen forum, jonne tämä ensimmäinen keisari asetti esille oman sukulinjansa lisäksi ”ylhäisimpien miesten” (*summi viri*) veistokset ohjaten täten yleisön ajatuksia Rooman loisteliaaseen menneisyyteen hiljattaisen sisällissodan sijaan. Näin ollen hän manipuloi menneisyyden muistoa ja nykyhetken ymmärtämistä.

